

## سۇئال

توغرا دىننىڭ سۈپەتلىرى قايسى ؟

## تەپسىلىي جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن

بىر ئەقىدىنىڭ ھەر بىر ئەزاسى ئۆزىنىڭ ئەقىدىسىنى ھەقىقەت دەپ قارايدۇ . بىر دىنغا ئەگەشكۈچى ھەر بىر ئادەم ئۆزىنىڭ دىنىنى ئەڭ ياخشى دىن ۋە ئەڭ توغرا يول دەپ ئىشىنىدۇ . سىز ھەقىقتىن بۇرالىغان دىنغا ئەگەشكۈچىلەر دىن ياكى ئادەم تۈزگەن قائىدە-يۇسۇنلارغا ئەگەشكۈچىلەردىن ئۇلارنىڭ ئىتىقادىنىڭ دەلىلىنى سورىسىڭىز ، ئۇلار سىزگە ئاتا-بوۋىلىرىنى مۇشۇ يولدا بايقىغانلىقىنى ، شۇڭا ئۇلارنىڭ ئىزىغا ئەگىشىۋاتقانلىقىنى دەيدۇ . ئاندىن ئۇلار سىزگە ساغلام ئاساسى بولمىغان ، تېكىستلىرى خاتالىقلار ۋە زىتلىقلاردىن خالى بولمىغان ھىكايىلەرنى ۋە رىۋايەتلەرنى سۆزلەيدۇ . ئۇلار كىمنىڭ يازغانلىقى ياكى دىگەنلىكىنى ، ياكى ئەسلىدە قايسى تىلدا يېزىلغانلىقى ياكى قايسى جايدا تېپىلغانلىقىنى بىلگىلى بولمايدىغان بۇرۇنقىلاردىن مىراس قالغان كىتاپلارغا تايىنىدۇ . ھەمدە ئۇ نىمىلەر بولسا پەقەت كىشىلەر تەرىپىدىن توپلانغان ئاندىن ئۇلۇغلانغان ، ئاندىن تېكىستنىڭ مەنبەسى ياكى تېكىستنىڭ ئۆزى مۇۋاپىق ئىمىي تەكشۈرۈلمەستىن ، ئەۋلادتىن -ئەۋلادقا مىراس قالغان ئارلاشمىلار . بۇ نامەلۇم كىتاپلار ، ھىكايىلەر ۋە قارغۇلارچە دوراشلار دىنلار ۋە ئىتىقادلارنى ئۈنۈملۈك ئىسپاتلار بىلەن تەمىنلىيەلمەيدۇ . بۇ بارلىق ھەقىقتىن بۇرالىغان دىنلار ۋە ئىنسان ئەنئەنىلىرى توغرىمۇ ياكى خاتا؟

ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ توغرا بولۇشى مۇمكىن ئەمەس ، چۈنكى ھەقىقەت نۇرغۇن بولماستىن ، بىرلا بولىدۇ . ھەمدە بۇ بارلىق ھەقىقتىن بۇرالىغان دىنلار ۋە ئىنسان ئەنئەنىلىرى ئاللاھ تەرەپتىن كەلگەن بولۇشى ياكى ھەممىسىنىڭ راست بولۇشى مۇمكىن ئەمەس . ئەگەر ئۇلار كۆپ ، ھەقىقەت بىرلا بولسا ، ئۇنداقتا قايسىسى ھەقىقەت ؟ شۇڭا بىز ھەقىقى دىننى ساختا دىندىن پەرق ئىتىدىغان كۆرسەتمىلەر بولۇشى كىرەك . ئەگەر بىز بۇ كۆرسەتمىلەرنىڭ بىر دىنغا ماس كەلگەنلىكىنى بايقىساق ، ئۇنداقتا بىز ئۇنىڭ ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى بىلىمىز . ئەگەر بۇ كۆرسەتمىلەر ياكى ئۇلارنىڭ بىرى ئۇ دىندا بولمىسا ، ئۇنداقتا بىز ئۇنىڭ ساختا ئىكەنلىكىنى بىلىمىز .

ھەقىقى دىن بىلەن ساختا دىننى پەرىقلەندۈرىدىغان كۆرسەتمىلەر :

1- دىن ئاللاھ تەرەپتىن كەلگەن بولۇشى ، ئۇنى بەندىلىرىگە يەتكۈزۈش ئۈچۈن پەرىشتىلەرنىڭ بىرى ئارقىلىق ئەلچىلىرىنىڭ بىرىگە ۋەھىي قىلىنغان بولۇشى كىرەك . چۈنكى ھەقىقى دىن- ئاللاھنىڭ دىنى . ھەمدە ئاللاھ قىيامەت كۈنى ئىنسانلارنى سوتلايدىغان ، ئۇلارغا ۋەھىي قىلىنغان دىن بويىچە ئۇلار بىلەن ھىساب-كىتاپ قىلىدىغان بىردىن بىر زات . ئاللاھ مۇنداق

دىگەن : بىز نۇھقا ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى پەيغەمبەرلەرگە ۋەھى قىلغاندەك، ھەقىقەتەن ساڭا ۋەھى قىلدۇق ھەمدە ئىبراھىمغا، ئىسمائىلغا، ئىسھاققا، يەئقۇبقا، يەئقۇبىنىڭ ئەۋلادلىرىغا، ئىساغا، ئەيىۇبقا، يۇنۇسقا، ھارۇنغا، سۇلايمانغا ۋەھى قىلدۇق، داۋۇدقا زەبۇرنى ئاتا قىلدۇق . [ نىسا ( ئاياللار) : 163 ] ، « سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە: مەندىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ماڭىلا ئىبادەت قىلىڭلار دەپ ۋەھىي قىلدۇق .» ، بۇنىڭغا بىنائەن ، قايسى بىر دىننى مەلۇم شەخس ئىلىپ كىلىدىكەن ھەمدە ئۇنى ئاللاھقا ئەمەس ، بەلكى ئۆزىگە تەۋە قىلىدىكەن ، شۈبھىسىزكى ئۇ دىن – ساختا دىن .

2- يالغۇز ئاللاھقىلا ئىبادەت قىلىشقا چاقىرىشى ۋە شىركىنى ( كۆپ ئىلاھىزم) چەكلىشى ، ۋە ئۇنىڭغا ئىلىپ بارىدىغان يوللارنى چەكلىشى كىرەك . ئاللاھنىڭ بىرلىكىنى تەشۋىق قىلىش بولسا بارلىق پەيغەمبەرلەر ۋە ئەلچىلەرنىڭ دەۋىتىنىڭ ئاساسى ھەمدە ھەر بىر پەيغەمبەر خەلقىگە مۇنداق دىگەن : ئاللاھقىلا ئىبادەت قىلىڭلار ، سىلەرگە ئۇنىڭدىن باشقا ئىلاھ يوق . [ ئەئىراف ( ئىگىزلىك) : 73 ] بۇنىڭغا بىنائەن ، قايسى بىر دىن شىركىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىكەن ، ھەمدە ئاللاھقا پەيغەمبەر ، ياكى پەرىشتە ، ياكى بىر ئۇلۇغ شەخسنى ( ئەۋلىيانى) شىرك قىلىدىكەن ، گەرچە ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى ئۇنى پەيغەمبەرلەرنىڭ بىرىگە تەۋە قىلىسمۇ ، ئۇ بەربىر ساختا دىن .

3- ئۇ ئەلچىلەر تەرىپىدىن ھىمايە قىلىنىدىغان پىرىنسىپلارغا بىردەك بولۇشى كىرەك . مەسىلەن ، يالغۇز ئاللاھقا ئىبادەت قىلىش ، كىشىلەرنى ئۇنىڭ يولىغا چاقىرىش ، شېرىك ، ئاتا-ئانىغا ئىتائەتسىزلىك قىلىش ، ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈش ، ئاشكاراۋە يۇشۇرۇن بۇزۇق ئىشلاردىن چەكلەش . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : « سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە: مەندىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ماڭىلا ئىبادەت قىلىڭلار دەپ ۋەھىي قىلدۇق .» [ ئەنئىبىيا ( پەيغەمبەرلەر) : 25 ] « ئېيتقىنكى، سىلەر كېلىپ (ئاڭلاڭلار)، اللە ھارام قىلغان نەرسىلەرنى سىلەرگە ئوقۇپ بېرەي: سىلەر اللە غا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا-ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىڭلار، نامراتلىقتىن قورقۇپ بالاڭلارنى ئۆلتۈرمەڭلار، بىز ئۇلارغا ۋە سىلەرگە رىزىق بېرىمىز، ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن يامان ئىشلارغا يېقىن كەلمەڭلار، اللە نىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىپ (ناھەق) ئادەم ئۆلتۈرمەڭلار، ھەقىقەت رەۋىشتە ئۆلتۈرۈش بۇنىڭدىن مۇستەسنا. سىلەرنىڭ چۈشىنىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلىدۇ . [ ئەنئام ( چاھارپايلار) : 151 ]

سەندىن بۇرۇن بىز ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلىرىمىزدىن سوراپ باققىنكى، مېھرىبان اللە دىن باشقا ئىبادەت قىلىنىدىغان ئىلاھلارنى بەلگىلىدۇقمۇ؟ (پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىچىدە اللە دىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلغىنى بارمۇ؟ [ زۇخۇرف ( ئالتۇن بىزەكلەر) : 45 ]

4- ئۇنىڭ بىر قىسمى يەنە بىر قىسمىغا زىت بولماسلىقى كىرەك . شۇندا بىر بۇيرۇقنى چىقىرىپ ، يەنە بىر بۇيرۇق ئۇنىڭغا قارشى بولماسلىقى ياكى بىر نەرسىنى چەكلەپ ئاندىن سەۋەپسىز ئۇنىڭغا شۇنداق ئوخشايدىغان بىر نەرسىنى رۇخسەت قىلماسلىقى ياكى مەلۇم بىر ئىشنى بىر گۇرۇھقا ھارام قىلماي ياكى رۇخسەت قىلىپ ، يەنە بىرىگە ئۇنى ھارام قىلىدىغان بولماسلىقى كىرەك . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : ئۇلار قۇرئان ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەمدۇ؟ ئەگەر قۇرئان (مۇشۇرىكلار بىلەن مۇناپىقلار گۇمان قىلغاندەك) اللە دىن غەيرىنىڭ تەرىپىدىن بولغان بولسا، ئەلۋەتتە، ئۇنىڭدىن نۇرغۇن زىددىيەتلەرنى تاپقان بولاتتى . [ نىسا ( ئاياللار) : 82 ]

5- دىن كىشىلەرنىڭ دىنىنى ، يۈز- ئابرويىنى ، مال- مۈلكىنى ، جانلىرىنى ۋە بالىلىرىنى ئەمىر- پەرمانلار ، چەكلىمە- توسۇقلار ۋە بۇ بەش پىرىنسىپنى قوغدايدىغان ئەخلاقىي ئارقىلىق قوغداشقا كاپالەتكە ئىگە قىلىشى كىرەك .

6- دىن ئىنسانلارغا رەھىم- شەپقەت بولۇشى ، ئۇلارنى ئۆزىگە زۇلۇم قىلىش ياكى بىر- بىرىگە زۇلۇم قىلىشتىن خالىي قىلىشى كىرەك . مەيلى ئۇ زۇلۇملار ئۇلارنىڭ ھەق- ھوقۇقلىرىنى دەپسەندە قىلىش بىلەن ، ياكى مال- مۈلۈكلەرنى كونترول قىلىۋېلىش بىلەن ، ياكى رەھبەر ، كاتتىلارنىڭ پۇقرالارنى ئازدۇرىشى بىلەن بولسۇن . ئاللاھ مۇساغا ( ئۇنىڭغا ئامانلىق بولسۇن )

چۈشۈرگەن تەۋرات ئۆز ئىچىگە ئالغان رەھىم- شەپقەتنى بايان قىلىپ مۇنداق دىگەن : **مۇسا غەزىپى بېسىلغاندىن كېيىن (يەردە ياتقان تەۋرات) تاختىلىرىنى ئالدى. ئۇنىڭدا پەرۋەردىگارىدىن قورققۇچىلارغا ھىدايەت قىلىنىدۇ ۋە رەھىم- شەپقەت قىلىنىدۇ دەپ يېزىلغان ئىدى. [ ئەئىراف ( ئىگىزلىك ) : 154 ] ، ئاللاھ ئەيسانىڭ ( ئۇنىڭغا ئامانلىق بولسۇن) ئەۋەتلىشى ھەققىدە مۇنداق دىگەن : ئۇنى كىشىلەرگە بەلگە ۋە بىز تەرەپتىن بولغان رەھىم- شەپقەت قىلىشىمىز ئۈچۈن .. [ مەريەم : 21 ] ، سالىھ ( ئۇنىڭغا ئامانلىق بولسۇن) ھەققىدە مۇنداق دىگەن : « سالىھ ئىبىتىتى : ئى قەۋمىم! ئىبىتىڭلارچۇ ، ئەگەر مەن پەرۋەردىگارىم تەرىپىدىن نازىل بولغان ئېنىق دەلىلگە ئاساسلانسام ۋە ئۇنىڭ رەھىمىتى ( يەنى پەيغەمبەرلىك ) گە سازاۋەر بولسام ، [ ھۇد : 63 ] ، ھەمدە ئۇ قۇرئان ھەققىدە مۇنداق دىگەن : بىز قۇرئاننى شىپا ۋە ئىشەنگۈچىلەرگە رەھىم- شەپقەت قىلىپ چۈشۈردۇق . [ ئىسرا ( كېچىدە سەپەر قىلىش ) : 82 ]**

7- ئۇ ئاللاھنىڭ قانۇنلىرى ھەققىدە يىتەكلەشنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇشى ، ئىنسانغا ئاللاھنىڭ ئۇنىڭدىكى مەقسىتىنى كۆرسىتىشى ھەمدە ئۇنىڭ قەيەردىن كەلگەنلىكى ۋە قەيەرگە كېتىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ بېرىشى كىرەك . ئاللاھ تەۋرات ھەققىدە مۇنداق دىگەن : **ھەقىقەتەن ، بىز تەۋراتنى چۈشۈردۇق . ئۇنىدا يول كۆرسەتكۈچ ۋە نۇر بار . [ مائىدە ( داستىخان ) : 44 ] ، ئىنجىل ھەققىدە مۇنداق دىگەن : ھەقىقەتەن بىز ئۇنىڭغا ئىنجىلنى بەردۇق . ئۇنىدا يول كۆرسەتكۈچ ۋە نۇر بار . [ مائىدە ( داستىخان ) : 46 ]**

ئۇ قۇرئان ھەققىدە مۇنداق دىگەن : **ئۇ بولسا ئەلچىسىنى يول كۆرسەتكۈچ ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى . [ تەۋبە : 33 ] ، ھەق دىن ئاللاھنىڭ قانۇنلىرى ھەققىدىكى كۆرسەتمىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ ھەمدە كۆڭۈلگە خاتىرجەملىك ۋە تىنىچلىقنى ئېلىپ كېلىدۇ . شۇندا ئۇنىڭدىن شەپقاننىڭ بارلىق ۋە سۆھبەتلىرى ھەيدىلىدۇ . ھەمدە ئۇ بالىق سۇئاللارغا جاۋاب بېرىدۇ ، بالىق قايىمۇقۇشلارنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىدۇ .**

8 – ئۇ ئەڭ ياخشى ئەخلاق ۋە ئىش- ھەرىكەتلەرگە چاقىرىشى كىرەك . مەسىلەن ، راستچىللىق ، ئادىللىق ، ئىشەنچلىك ، ھايالىق ، ئىپپەتلىك ، سېخىللىق ۋە ھاكازالار . ھەمدە ناچار ئەخلاق ۋە ئىس- ھەرىكەتلەردىن توسۇشى كىرەك . مەسىلەن ، ئاتا- ئانىغا ئىتائەتسىزلىك قىلىش ، قاتىللىق ، ئەخلاقسىزلىق ، يالغانچىلىق ، زۇلۇم ، ناھەقچىلىك ، بىخىللىق ۋە زىناخورلۇق قاتارلىقلار .

9- ئىشەنگۈچىلەرگە بەخت ئېلىپ كېلىشى كىرەك . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **تاھا ، بىز ساڭا قۇرئاننى سېنى جاپاغا سېلىش ئۈچۈن چۈشۈرمىدۇق .**

[ تاھا : 1-2 ] ، ئۇ ئادەملەرنىڭ ساغلام تەبىئىتىگە ماس كېلىشى كىرەك : **ئاللاھنىڭ تەبىئىتى ، ئۇ ئىنسانلارنى ئۇنىڭ بىلەن**

**ياراتتى . [ رۇم : 30 ]** ئۇ يەنە ساغلام ئەقىلگە ماس كىلىشى كىرەك ، چۈنكى توغرا دىن بولسا ئاللاھنىڭ قانۇنى . ھەمدە ساغلام ئەقىل بولسا ئاللاھنىڭ ياراتمىسى ، ھەمدە ئاللاھنىڭ قانۇنى بىلەن ئۇنىڭ ياراتمىسىنىڭ بىر-بىرىگە زىت بولۇشى مۇمكىن ئەمەس .

10- ئۇ ھەقىقەتنى كۆرسىتىشى ھەمدە باتىلدىن ئاگاھلاندىرىشى كىرەك . توغرا يولغا باشلىشى ۋە ئازغۇنلۇقتىن قاچۇرىشى كىرەك . ھەمدە كىشىلەرنى ئەگرى-توقايلىقى بولمىغان توغرا يولغا چاقىرىشى كىرەك . ئاللاھ بىزگە جىنلارنىڭ قۇرئاننى ئاڭلىغاندا ، بىر-بىرىگە مۇنداق دىگەنلىكىنى دەيدۇ : « **ظنلار ظئىتتە: طع قەئۇممعمعز! ھەقىقەتتەن بەز مئسادەن كئىبعن نازەل بولغان، ظنئەئدەن ظلعضرعكع كعتابلازغا ظنذىغذن كئلعدعغان، ھەق دىنغا ۋە توغرا يولغا باشلايدىغان كعتابنە (يەنە قذرظاننە) تەئشەدئق .** » [ ئەھقاف: 30 ] ، ئۇ ئۇلارنى جاپا-مۇشەققەتكە قويدىغان نىمىگە چاقىرىمىسى كىرەك . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **تاھا ، بىز ساڭا قۇرئاننى سېنى جاپاغا سىلىش ئۈچۈن چۈشۈرمىدۇق .** [ تاھا : 1-2 ] ، ئۇلارنى ھالاكەتكە ئاپىرىدىغان نىمىگە بۇيرىمىسى كىرەك . ئۇ مۇنداق دىگەن : **ئۇزۇڭلارنى ئۆلتۈرمەڭلار . ھەقىقەتەن ئاللاھ سىلەرگە تولىمۇ مېھرىبان بولدى .** [ نىسا(ئاياللار): 29 ] ئۇ ئەگەشكۈچىلىرى ئارىسىدا ، ئۇلارنىڭ ئىرقى ، جىنسى ياكى قەبىلىسى سەۋەپلىك ئايرىمچىلىق قىلماسلىقى كىرەك . ئۇ مۇنداق دىگەن : **طع ظعنسانلار! سەلئەرنە بەز ھەقىقەتتەن بەز ظئەر، بەز ظايبالدەن، (ظادەم بەلئەن ھەئۇئادەن ظبارەت) بەز ظاتا بەز ظانئەدەن ياراتئدق ظأز ظارا تونئشذشذئلار ظحئن سەلئەرنە نذرغذن مەللەت ۋە ظذرنق قەلدئق، ھەقىقەتتەن ظئەت تەقۇادار بولغانلەرئلار اللەئئەت دەرظاهعدا ظئەت ھىرمەتلەك ھئاسالئەنئەلئەر (يەنە كەشئەلئەرنەت بەر-بەرعدەن ظارتدق بولذشە نەسەب بەلئەن ظئەمەس، تەقۇادارلق بەلئەن بولعدز)، اللە ھەقىقەتتەن ھەممەنەن بەلئەن خەئۇەردارذر .**

[ ھۇجۇرات ( ھۇجۇرلار): 13 ]

ھەق دىندا كىشىلەرنىڭ بىر-بىرىدىن ئارتۇقلىقىنى ئايرىيدىغان بىردىنبىر ئۆلچەم بولسا ئاللاھتىن قورقۇش ياكى تەقۇادارلىق .

[ من كتاب الإسلام أصوله ومبادئه تأليف د . محمد بن عبد الله بن صالح السحيم . ]